

Pallars i antifranquisme (1939-1977): camí a la llibertat

La lluita contra la dictadura a través dels seus màxims exponents a les comarques pallareses



Imatge de la Rambla Dr. Pearson l'11 de setembre de 1977 | Arxiu Jordi Mir

[despiece] Aquest **desembre**, a la nova secció de reportatges **Aixaldes**, tornem a mirar enrere per analitzar els moviments d'oposició al règim franquista a les comarques pallareses. Un homenatge també a aquelles persones que clandestinament o obertament van decidir plantar cara a un règim totalitari, l'ombra del qual encara a dia d'avui sembla escolar-se per algunes esclatxes. [/despiece]

L'oposició antifranquista al Pallars ha estat un subjecte de la nostra història poc estudiat, però que compta amb uns personatges dignes de menció i uns episodis de gran interès. L'arribada dels franquistes a la comarca l'abril de 1938 va comportar la supressió de les llibertats durant gairebé quaranta anys. Durant aquest llarg període de temps, hi va haver veus contràries al règim -majoritàriament clandestines- que van dur a terme una important labor per recuperar les llibertats perdudes i treure de l'oblit la cultura i la llengua catalana prohibides pel franquisme.

Durant les primeres dues dècades el moviment antifranquista al Pallars va ser feble. Tanmateix, cal tenir en compte als **maquis**, els guerrillers que durant els anys posteriors a la Guerra Civil van intentar fustigar el règim amb l'esperança de poder derrocar-lo arran de la victòria aliada a la Segona Guerra Mundial. La seva acció al Pallars, però, va ser molt limitada, i va consistir en petites incursions a la Conca Dellà i les serres de Boumort i de Carreu.



Un grup de maquis al Pirineu. Foto: Arxiu NG

Primeres veus

Durant els anys 50, cal parlar també d'una figura que podria ser considerada com a cabdal dins l'antifranquisme pallarès: **Aleix Creus i Mirabet** (1918-1975). Creus va militar a les **Joventuts d'Estat Català** durant la República, i amb l'esclat de la guerra -quan només tenia 19 anys- va ser mobilitzat. Malgrat no combatre a primera línia, va ser tancat al camp de concentració de Prats de Molló i al d'Horta.

Un cop finalitzat el conflicte i retornat a Tremp, Creus es va fer càrrec del negoci familiar. Mantenint les seves conviccions nacionalistes i la defensa de la llengua catalana, va renunciar al càrrec de regidor del consistori trempolí l'any 1958. I ja durant els anys 60 en endavant, va ser una figura clau d'oposició al règim a la ciutat.

[intext1]

Anys seixanta

La nova dècada va suposar un revulsiu de l'oposició clandestina. Per una banda, gràcies al contacte dels joves pallaresos amb els ambients antifranquistes de Barcelona. No cal oblidar tampoc als capellans, especialment aquells acabats de sortir del seminari, i que representaven els vents de canvi d'una part de l'Església catòlica cada cop més allunyada del règim.

Per altra banda, el contacte d'entitats locals i comarcals, especialment la **Secció d'Amics de la Muntanya (SAM)**, en activitats -algunes de caire polític- realitzades fora de la comarca, també va contribuir a la introducció dels pensaments contraris al règim a la zona. I evidentment, la fàbrica de Xerallo, on **Comissions Obreres** i el **Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)** estaven organitzats, també va ser un focus important d'oposició en aquella època.



Aleix Creus i Miquel Verdeny, figures cabdals de l'antifranquisme al Pallars. Foto: Arxiu / Família Verdeny

Dos fets destacats

La historiografia tendeix a situar els inicis de les activitats antifranquistes de caràcter públic a partir de 1966 i 1967. En aquest darrer any, es produeixen dos fets importants: en primer lloc, la mobilització ciutadana a favor de la nominació de **Josep Altisent Perelló** com a alcalde de Tremp. Tot i ser nomenat alcalde, Altisent despertava el recel dels sectors més reaccionaris de la ciutat, concretament de l'anomenada **Peña Castilla**, segons expliquen els llibres, per haver-se allistat voluntari a l'Exèrcit Popular de la República l'any 1936.

L'any 1967 té lloc un altre esdeveniment rellevant per a les veus contràries al règim: el concert de **Raimon**, figura important de la cançó en català, a **La Lira**. En aquella època, assistir a un concert d'aquest cantautor era un gest de significació important contra la dictadura i a favor de la llibertat. Novament, els sectors franquistes de la ciutat van intervenir en aquest acte, ja que la **Peña Castilla** va promoure-hi una campanya en contra. Un fet, que sumat a l'important desplegament policial, va provocar que el concert tingués una assistència irregular.

1968 en endavant

L'any 1968 va ser un any convuls arreu del món i va ser testimoni de l'efervescència de nombrosos moviments socials, i sobretot, protagonitzats pels joves. El Maig francès, la revolució cultural a la Xina, la primavera de Praga, l'auge del moviment pels drets civils als Estats Units... Mentrestant, al Pallars, tot anava una mica més lent però les coses es començaven a moure.

El 1968 a Catalunya també va ser un any especial. Un dels fets més destacats va ser el **centenari de Pompeu Fabra**, considerat com el "seny ordenador de la llengua catalana". Arreu del país es van dur a terme actes de celebració d'aquest fet, i el Pallars no va ser una excepció. A Tremp, la Secció d'Amics de la Muntanya, la SAM, va ser l'encarregada d'organitzar l'acte, on l'escriptor **Joan Triadú** -del qual precisament enguany se celebra el centenari- va pronunciar la conferència *Pompeu Fabra i la llengua d'una cultura*.

La memòria escrita ens diu que l'acte va ser tot un èxit, i que la biblioteca de la Caixa es va quedar petita per encabir al públic assistent. El llibre sobre el centenari de la ciutat de Tremp també explica que fins i tot es va fer una petició al consistori trempolí perquè un carrer portés el nom de

Fabra. Una demanda, però, que ni tan sols es va considerar, però que avui, afortunadament, és una realitat.



Jordi Mir presentant Joan Triadú durant la conferència. Foto: Arxiu de la SAM

?[intext2]

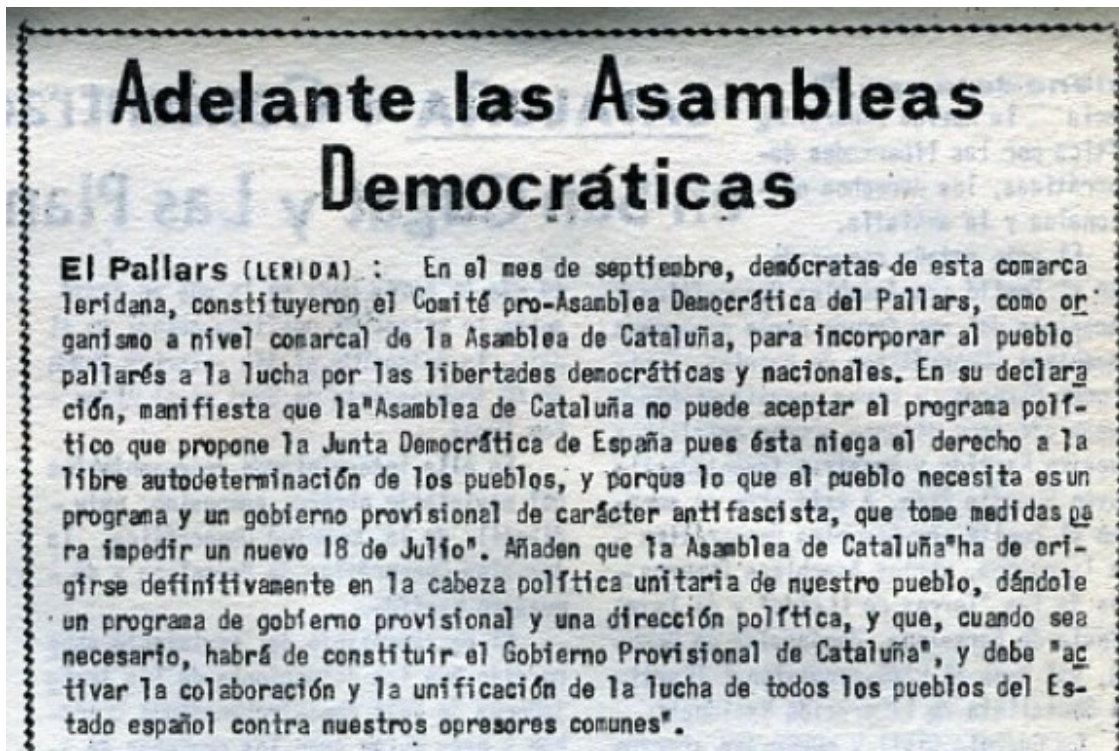
Miquel Verdeny i Enrich (1921-2002) va ser una altra figura clau de l'antifranquisme pallarès. Home de profundes conviccions nacionalistes i pare de l'excalde de Tremp, Verdeny va ser un dels primers militants de Convergència Democràtica de Catalunya a la comarca. També era membre d'**Òmnium Cultural**, entitat que enguany ha complert els seus 60 anys.

Durant la dictadura, i juntament amb l'altre històric antifranquista, Aleix Creus, van encapçalar l'oposició al Pallars. Tots dos van anar a Saint-Martin-le-Beau per reunir-se amb el president a l'exili, **Josep Tarradellas**. També van trobar-se amb una figura important que succeiria Tarradellas al capdavant de la Generalitat: **Jordi Pujol**.

L'Assemblea de Catalunya

Continuem amb els aniversaris. Aquest de l'**Assemblea de Catalunya**, l'òrgan unitari de l'oposició antifranquista a Catalunya, i que agrupava la gran part de l'espectre polític català contrari a la dictadura. Va ser fundada el 7 de novembre de 1971 a l'església de Sant Agustí de Barcelona, i durant els anys finals del franquisme va ser un veritable mitjà de contestació al règim.

Al Pallars, territori que tampoc va ser aliè a aquests moviments conjunts de l'oposició democràtica, l'Assemblea trigaria en arribar, però finalment també es va constituir a la zona durant el mes de setembre de 1974. Segons la premsa clandestina de l'època, els principals impulsors de l'Assemblea al Pallars van ser el **PSUC**, el **Front Nacional de Catalunya** i el **PCE(i)**, el Partit Comunista d'Espanya Internacional, formació maoista i independentista.



Retall de la publicació Mundo Obrero Rojo parlant de la creació de l'Assemblea del Pallars. Foto: Mundo Obrero Rojo

Amb la mort del dictador, el 20 de novembre de 1975, el país i el Pallars van iniciar, ara sí, el camí cap a la recuperació de les institucions democràtiques. Les lluites, però, no van finalitzar. Començava una altra etapa: **la Transició**. Les manifestacions per l'amnistia durant el febrer de 1976, la **Marxa per la Llibertat** o el **primer onze de setembre** a Sant Boi van ser esdeveniments on el Pallars hi va ser present. Malauradament, un dels pallaresos que més havia lluitat contra la dictadura, no va poder veure el seu ocàs; **Aleix Creus va morir a Barcelona el 17 de juny de 1975**.

Enrere quedaven els anys de lluita compartida contra el règim franquista. Enfront, les primeres eleccions a corts constituents, l'any 1977; els **comicis municipals de 1979**, que van donar l'alcaldia de Tremp al doctor **Víctor Laforga** i la de Sort al republicà **Antoni Comes**. L'any 1980 arribarien les primeres eleccions al Parlament des de la guerra, en les quals Miquel Verdeny Enrich es convertiria en el **primer diputat pallarès a la cambra catalana** des del restabliment de la democràcia.

[despiece] **Col·labora!**

Aquest **article** ha estat redactat gràcies a la **recerca**, el **treball** i l'**esforç** de periodistes. Si valores la nostra feina, ara pots **donar suport al projecte**:

[/despiece]

[superfillagràntema]1498[/superfillagràntema]